

Matej Gabrovec,
Irena Mrak,
Jernej Tiran

Čez Kraški rob se
lahko spustimo s
Slavnika v Hrastovlje.
Foto Aljaž Hrvatini

Peš iz dolin do višin

U hribe z javnim prevozom

Nekoč so se ljudje v hribe večinoma odpravljali peš ali pa so do izhodišča v dolini dostopali z vlakom ali avtobusom. Ko prelistavamo stare številke *Planinskega vestnika*, lahko o nekdanjih potovanjih najdemo marsikateri zanimiv opis.

Navajamo dva kratka odlomka iz članka Josipa Westra Še trikrat na Triglavu iz leta 1952: "Bilo je jasno jutro dne 10. avgusta, ko sem dovolj rano došel na zjutranji gorenjski vlak, da sem dobil še ugoden sedež v čednem pulmanu. Oni, ki so se bili zakasnil, so morali pač stoje uživati udobnosti sodobnega potovanja /.../ Šele na postaji v Bohinjski Bistrici se je hlapon menda kar oddahnil, ko se je iz vlaka usula množica izletnikov in planinsko opremljenih turistov." V nadaljevanju avtor navaja še zgodbo svojega tovariša: "Pravil mi je, kako se je žuril do Sv. Janeza, da je dobil še avtobus. Vozilo pa je bilo natrpano polno. Zlezel mu je na streho, kjer se je v kotil med prtljago ter se na tako vzvišenem prostoru pripeljal na bistriško postajo. V glavni sezoni je vožnja z avtobusom pač kočljiva zadeva."

Ko smo si v poznejših desetletjih lahko privoščili nakup osebne vozila, se je večina takim "kočljivim zadevam" začela izogibati, za pot v hribe dandanes le redkokdaj uporabi javni prevoz. Novim razmeram se prilagajajo tudi planinski vodniki. Pred dobrimi sto

leti je Rudolf Badjura v prvem obširnem planinskem vodniku po Sloveniji z naslovom *Jugoslovenske Alpe* opise poti začel na železniških postajah, na koncu vodnika pa so bili dodani tudi vožnji redi poštne kočije. Dandanes so v rubriki Z nami na pot te revije kot izhodišča praviloma navedena parkirišča, dodan pa je podroben opis dostopa z avtomobilom, podobno je tudi na spletnem portalu hribi.net. Uporaba osebne avtomobila ima marsikatero prednost, vendarle pa ima njegova množična uporaba tudi svojo temno plat. Nanjo je že pred dobrega četrta stoletja v evropskem letu varstva narave (1995) opozorila Komisija za varstvo gorske narave (KVGNG) pri Planinski zvezi Slovenije. Izdala je zloženko *Gorništvu, promet in varstvo okolja*, Igor Maher je v njej med drugim zapisal: "Več kot polovico vseh kilometrov prevozimo zaradi dejavnosti v prostem času. /.../ Zato da se povzpnejo za nekaj sto višinskih metrov, vsak konec tedna prevozimo sto ali več kilometrov. Zavedati se moramo, da s tem postajamo nezanemarljiv onesnaževalec okolja." Opozarjal je tudi, da "promet z obilico avtomobilske pločevine zmanjšuje turistično privlačnost".

Zakaj ne bi ture začeli v dolini?

Ilustracija Samo Jenčič (iz zloženke V hribe z javnim prevozom)

Zakaj peš iz dolin

Na lepo sončno majsko nedeljo pred sedmimi leti se je eden izmed avtorjev s hčerjo vzpenjal iz Jesenic proti vrhu Golice. Ko sta prispela na rovte pod Črnim vrhom, sta uživala v hoji med obširnimi narcisnimi poljanami. Vzpenjala sta se naprej in na višini okoli 1300 metrov pod Pustim rovtom prispela na gozdno

cesto. Ob njej so se vrstila parkirana vozila planincev, ki so se od tod odpravili na Golico opazovat narcise. A tisto nedeljo na vršnem delu Golice narcis še ni bilo. Pri koči je bila nepregledna množica planincev, ki so komajda videli kako posamezno narciso. Splačalo se je torej priti peš iz doline, poleg narcis sta lahko opazovala tudi kolesnice stare rudne poti ob kapelici svete Barbare.

KVGN je v letu 2022 sprožila akcijo **Peš iz dolin do višin**. Cilj akcije je razbremenitev občutljivega gorskega sveta negativnih učinkov motornega prometa, ki jih s svojim obiskovanjem gora povzročamo planinci. Zaradi obsežne motorizacije, spremenjenih prostočasnih navad in čedalje hitrejšega tempa življenja je v zadnjih desetletjih opazen trend, da se obiskovalci pripeljejo na najvišje možno izhodišče in od tam nadaljujejo pot proti vrhu. Če se odrečemo vožnji z avtomobilom visoko pod vrhove, izboljšamo tudi kakovost obiska gora drugih planincev, ki jim ni treba požirati prahu mimo vozečih vozil in niso obremenjeni s prometnim hrupom. Poleg tega imamo pri hoji iz doline priložnost videti marsikaj lepega in zanimivega: opazujemo lahko na primer pestrost gozdnih sestojev na različnih višinskih pasovih, občudujemo kulturno pokrajino ter obiščemo naravne in kulturne spomenike. Promet povzroča tretjino izpustov toplogrednih plinov in s tem pomembno prispeva k podnebnim spremembam, ki jih zaznavamo v obliki vse pogostejših neurij, poplav in vročinskih valov. Če želimo te spremembe ublažiti, moramo spreminjati tudi svoje potovalne navade. Zato spodbujamo k čim manjši uporabi osebnih vozil, po možnosti že do izhodišča pridimo peš ali s kolesom, v primeru oddaljenih ciljev pa z javnim prevozom ali sopotništvom. Številne markirane poti se začenjajo že v dolinah na železniških in avtobusnih postajališčih, vendar pa so ponekod v spodnjem delu slabše shojene in vzdrževane. S hojo iz dolin želimo spodbuditi tudi markaciste k njihovi obnovi.

Ali želimo biti med njimi?

Ilustracija Samo Jenčič (iz zloženke V hribe z javnim prevozom)

Številne markirane poti se začenejo na avtobusnih in železniških postajah.
Foto Irena Mrak

Zakaj z javnim prevozom

Poleg koristi za okolje ima javni prevoz v primerjavi z osebnim avtomobilom na planinskih turah **številne koristi za posameznika**, na katere prepogosto pozablamo. Avtomobil resda uteleša ideal svobode sodobnega človeka, saj se na pot z njim lahko odpravimo kadar koli in skoraj kamor koli. Vendar je vožnja z avtomobilom marsikdaj utrujajoča in posledično tudi nevarna, sploh po naporni planinski turi, na javnem prevozu pa lahko ta čas namenimo počitku. Pri uporabi avtobusa ali vlaka odpade iskanje parkirnega mesta, ki je nemalokrat stresno, v vedno več primerih niti ni brezplačno. Javni prevoz imajo radi tudi otroci, ki jim je vožnja posebno doživetje. Ena od pomembnih, a nemalokrat spregledanih prednosti javnega prevoza je ta, da se nam ni treba vračati na izhodišče – izlet ali planinsko turo lahko končamo na povsem drugi lokaciji. S pomočjo javnega prevoza je

že zdaj najlažje načrtovati večdnevne ture, še zlasti pa poti po številnih planinskih obhodnicah. Svoboda, ki naj bi jo omogočal osebni prevoz pri izvedbi planinskih tur, je tako v številnih primerih zgolj navidezna. V Sloveniji vlada soglasje, da je sistem javnega prevoza slab in nekonkurenčen osebnemu avtomobilu zaradi premajhne pogostosti voženj, dolgih potovalnih časov, slabe dostopnosti informacij in drugih kazalnikov kakovosti. To v marsičem drži, vendar pa sistem ni tako slab, da ne bi bil uporaben vsaj za določene poti. V nekaterih koridorjih javnega prevoza (na primer v Zasavju) je pogostnost voženj zadovoljiva, javni prevoz je avtomobilu tudi časovno konkurenčen, železniška postajališča pa so izhodišča za številne planinske ture. Obenem je bil v zadnjih letih deležen nekaterih izboljšav, kot so sezonske turistične linije v Alpah, hitre avtobusne linije med večjimi regionalnimi središči, cenovne ugodnosti in vzpostavitev državnega vozno rednega iskalnika. V letu 2024 se bo s podelitvijo novih avtobusnih koncesij število povezav še povečalo. Čim pogosteje bodo ljudje za pohodništvo uporabljali javni prevoz, tem večja bo spodbuda za odločevalce, da bodo njegov sistem izboljšali. Uporabo javnega prevoza ali sopotništva nenazadnje omenja tudi častni kodeks slovenskih planincev (člen III/7) in je stvar planinske etike. Ta ne sme biti omejena samo na vestno odnašanje odpadkov v dolino, temveč naj bo njen sestavni del tudi skrb za čim nižji ogljični odtis.

Načrtovanje poti z avtobusom, vlakom ali drugimi trajnostnimi potovalnimi načini je zahtevnejše v primerjavi z načrtovanjem poti z lastnim avtomobilom.
Ilustracija Samo Jencič (iz zloženke V hribe z javnim prevozom)

Štirideset planinskih izletov po Sloveniji

Ne glede na okoljske in individualne koristi ter postopno izboljšanje ponudbe javnega prevoza je dejstvo, da je načrtovanje poti z avtobusom, vlakom ali drugimi trajnostnimi potovalnimi načini zahtevnejše v primerjavi z načrtovanjem poti z lastnim avtomobilom. V okviru projekta LIFE IP CARE4CLIMATE, katerega cilj je zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov in s tem blaženje podnebnih sprememb, smo se zato odločili,

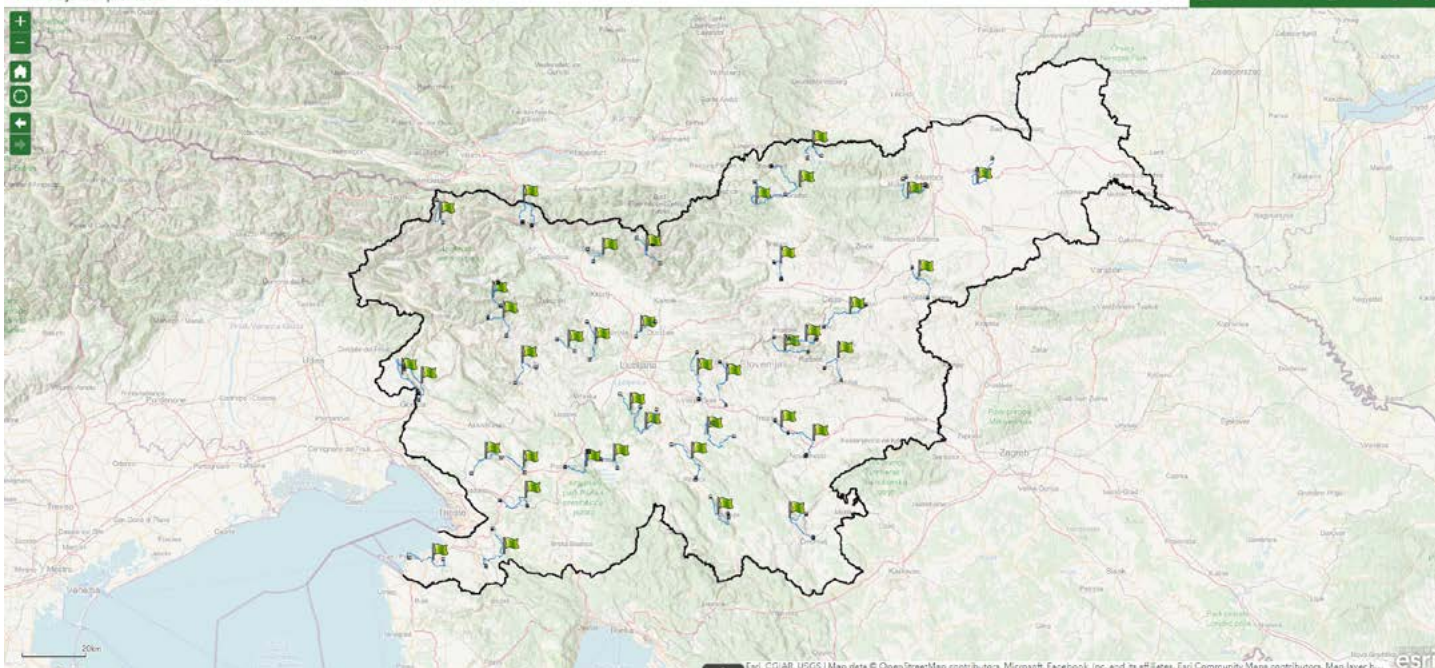
da planincem olajšamo načrtovanje potovanj z javnim prevozom. V sodelovanju s Planinsko zvezo Slovenije smo v okviru omenjene pobude Peš iz dolin do višin zasnovali 40 izletov, ki ne zahtevajo vračanja na izhodišče in jih je tako najlažje izvesti z javnim prevozom. Izleti so razmeroma enakomerno razporejeni po Sloveniji in so primerni za poldnevni ali celodnevni obisk vsak dan v tednu. Izhodišče posameznega izleta je vedno postajališče javnega prevoza, kjer je v jutranjem ali dopoldanskem času vsak dan, vključno s konci tedna in prazniki, vsaj en prihod vlaka ali avtobusa iz bližnjega regionalnega središča. Poti razen redkih izjem potekajo po označenih planinskih poteh čez doživljajsko bogate predele, polne naravnih in kulturnih znamenitosti, čez razgledne vrhove in mimo planinskih koč, kjer se lahko obiskovalci oddahnejo in okrepčajo. Po obisku vrha ali koč pa se trasa ne vrne

na izhodišče, temveč nadaljuje v drugo smer, kar v primeru obiska z lastnim vozilom ne bi bilo mogoče. Posamezen izlet se konča na drugem postajališču javnega prevoza, kjer je tudi popoldne ali proti večeru vsaj en odhod vlaka ali avtobusa, ki pelje do bližnjega regionalnega središča. V večini primerov smo zaključek poti predvideli v krajih z gostinskim objektom, tako da se med čakanjem na javni prevoz lahko odžejamo ali okrepčamo. Z izjemo Grintovca so vsi izleti enodnevni in večinoma potekajo po sredogorju, v prihodnje pa se bo seznam izletov predvidoma daljšal, tudi z večdnevnimi visokogorskimi turami. Zavedamo se, da velik del prebivalcev Slovenije nima v neposredni bližini doma ustreznih povezav z javnim prevozom, še posebej ne ob koncih tedna, vendarle pa ima večina na voljo zadovoljiv javni promet na nekaj kilometrov oddaljenem avtobusnem ali železni-

Kočevski vlak nas med drugim pripelje do izhodišč poti na Stojno in Malo goro. Foto Aljaž Hrvatini

Predlaganih štirideset izletov smo razporedili po vsej Sloveniji.

V hribe z javnim prevozom Več o akciji malPZS Voznooredni iskalnik Načrtovanje poti (restno)

Odlično prevozno sredstvo
Ilustracija Samo Jenčič (iz zloženke V hribe z javnim prevozom)

škem postajališču, do koder se lahko pripelje z avtom ali morda s kolesom. V nekaterih primerih pa lahko javni promet koristno uporabimo za pot med končno točko izleta in izhodiščem ter se tako izognemo vračanju s hriba po isti poti. Marsikje v Sloveniji je na voljo samopostrežni sistem izposoje koles, v Savinjski dolini se tako na primer lahko odpeljemo s kolesom do Polzele ter nadaljujemo peš na Goro Oljko.

Spletna aplikacija U hribe z javnim prevozom v povezavi z maPZS

Teh štirideset izletov predstavljamo v obliki spletne aplikacije V hribe z javnim prevozom (vhribe.zjpp.zrc-sazu.si). Aplikacija ima številne funkcionalnosti, ki so namenjene tako načrtovanju izletov kot njihovi izvedbi. S klikom na vsak izlet se odpre pojavno okno s ključnimi informacijami: osnovnim itinerarjem, okvirnim časom hoje, zahtevnostjo poti, literaturo Planinske založbe, izhodiščnim in končnim postajališčem javnega prevoza ter morebitnimi opombami in opozorili. Dodane so tudi povezave do postajališč v državnem voznorednem iskalniku. V enem izmed

zavihkov v aplikaciji je tudi filter, ki nam pomaga izbrati izlet glede na zelene značilnosti. Vsak izlet je bil sestavljen v programu PlanGIS in je tako povezan z aplikacijo maPZS, v njej pa so na voljo dodatne informacije o poti (višinski profil, točke ob poti ipd.). Podobnega spodbujanja javnega prevoza v hribe so se lotili tudi avstrijski planinci, ki so v svojo ponudbo v začetku septembra vključili tudi slovenske hribe. Njihove predloge izletov si lahko pogledate na spletni strani zuugle.si.

Zavedamo se, da je prostocasne in potovalne navade ljudi težko spremeniti in da javni prevoz v Sloveniji še ni na ustrezni kakovostni ravni. Vendar kot družba nimamo druge izbire, kot da spremenimo svoj življenjski slog in tudi zanamcem zapustimo svet, na katerem bodo normalno živeli, in gore, ki jih bodo še naprej lahko občudovali. Ta sprememba pa ne pomeni odpovedovanja pohodništvu, temveč prilagajanje in uporabo drugih, tudi manj znanih poti iz dolin, ki niso manj privlačne. Okolju prijaznejše obiskovanje gora lahko povežemo z zanimivejšim doživetjem. ●

Informacije

Kako do izhodišč z javnim prevozom: V aplikaciji V hribe z javnim prevozom je na voljo povezava na postajne železniške in/ali avtobusne vozne rede na izhodišču in koncu izleta. Če kliknemo na posamezen odhod, se nam odpre itinerar posameznega avtobusa ali vlaka, naveden je tudi prevoznik. Zaradi morebitnih obvozov ali nadomestnih avtobusnih prevozov zaradi obnov železniških prog je smiselno vozni red preveriti na spletnih straneh prevoznikov, najpogostejši so naslednji: Slovenske železnice (potniski.sz.si), Arriva (arriva.si), Nomago (nomago.si), Ljubljanski potniški promet (lpp.si) ter Avtobusni promet Murska Sobota (apms.si). Zaradi neažurnih voznih redov uporabo Google Zemljevidov odsvetujemo.

Nakup in cena vozovnic: Ob koncih tedna in praznikih so na voljo enotne vozovnice IJPP (integriran javni potniški promet) s 75-od-

stotnim popustom. Na voljo so enkratne in dnevne vozovnice, ki omogočajo tudi prestopanje. Če potujemo več kot 80 km daleč, se splača kupiti dnevno vozovnico za celotno območje Slovenije za 3,80 EUR (ob delavnikih je taka vozovnica 15 EUR). Za nakup vozovnice potrebujemo kartico IJPP, ki jo kupimo na avtobusnih in železniških postajah. Vozovnice kupimo na avtobusnih in železniških postajah, na železniških kartomatih ter po spletu. Priporočamo nakup na Arrivini spletni strani (ijpp.arriva.si) ali telefonski aplikaciji Grem z vlakom, ker omogočata shranitev številke kartice IJPP. Vozovnice lahko kupimo tudi pri sprevodnikih na vlaku (vendar le, če na vstopni postaji blagajna ni odprta) in pri voznikih na avtobusu, vendar pri njih ne moremo kupiti prestopnih in dnevnih vozovnic. Če gremo na izlet z vlakom med tednom, se nam članom Planinske zveze Slovenije splača izkoristiti 30-odstotni popust.